

Mulle näidati hiljuti üht fotot, mis on tehtud Saksamaal Pinnebergi DP-laagris. Tulevane professor TOIVO RAUN on sel pildil umbes viieaastane. Kuidas siis kulges teie tee põgeniklaagrist ajalooprofessoriks?

Meie perekond läks Saksamaale vist viimase konvoiga Eestist septembris 1944. Läksime Danzigisse, sealt edasi Lääne-Saksamaale. Olime Saksamaal viis aastat mitmesugustes laagrites, peamiselt Pinnebergis, Balti ülikooli juures, kus mu isa* oli rektor. 1949, kui ma olin kuue aastane, lendasime Ameerikasse. Kaks aastat olime Washingtoni osariigis, mu isa sai koha Lutheri ülikooli juures, kus ta õpetas imepärastelt hispaania ja prantsuse keelt, kuigi ta polnud hispaania keelt ise kunagi õppinud. Aga ta arvas, et prantsuse keelt ta oskab ja mis siis ikka. 1951 kolisime Indianasse, kus isa sai oma põhikoha soome-ugri keelte alal. Seal käisin ma ka algkoolis ja keskkoolis.

Ülikoolis käisin ma idarannikul Swarthmores, mis on üks väike, aga väga tugev ja hea ülikool. Aspirantuuri tegin Princetoni ülikoolis Venemaa, Saksa ja USA ajaloo alal. Pärast lõpetamist olin seal veel aasta instruktoriga, siis sain pakkumise Californiasse ja seal olen olnud peaaegu kahekümme aastat.

Ülemöödunud aastal olin ma külalisprofessor Indiana ülikoolis Bloomingtonis. Õpetasin seal balti ja soome ajalugu ning N. Liidu mittevene rahvuste ajalugu. Läinud aasta augustist olen Torontos eesti õppetooli külalisprofessoriks.

Keda Läänes tegutsevatest eesti ajaloolastest peaksite me kodu-Eestis teadma?

* Keeleteaduse professor ALO RAUN (s. 1905).

On huvitav, et USAsse ja Kanadasse ei tulnud meie vanema põlve ajaloolastest peaaegu mitte kedagi. Evald Blumfeldt (1902—1981), Arnold Soom (1900—1977) olid Rootsis, Juhan Vasar (1905—1972), kes elas New Yorgis, ei tegutsenud enam uurijana. Aleksander Loit (1925) on Rootsis, Hain Rebas (1943) oli Rootsis, praegu Saksamaal Liitvabariigis, Hamburgis. Nooremaid tuli aga siiski Põhja-Ameerikast, Imre Lipping (1943) tegi magistrikaadi Torontos. Ameerika

küllaldaselt neid, kes suudaksid tehtut kriitiliselt lugeda ja hinnata. Vähe on neid, kellega saame mõtteid vahetada. Seepärast ongi ülimalt tähtis, et meil oleks mõttevahetus kodu- ja välis-Eesti vahel.

Kui palju meie kirjandust teieni on jõudnud?

Päris palju. Suuremates raamatukogudes — näiteks Indianas on olukord päris hea. Ameerikas on viis kuni kümme sellist väga tugevat raamatukogu. Vahepeal on tellimistega ka raskusi olnud. Näiteks

Eesti õppetool Kanadas

kas on peale minu veel Olavi Arens (1940), ta töötab Georgias ja kelle eriala on vabadussõda ja Eesti iseseisvuse sünd, Peep Rebane (1940), kes on keskaja uurija, töötab Pennsylvanias.

Meil paguluses tekkis tegelikult humanitaar- ja ühiskonnateadlaste alal kriis. Neil aladel oli väga raske saada töökohta, mõned tugevad kandidaadid langesid seetõttu välja. Balti ajaloo alal on kirjutatud mõningaid doktoriväitekirju. Kahjuks järelkasvu praegu eriti ei ole.

Kuivõrd on need tööd levinud mittebaltlaste seas ja nende poolt aktsepteeritud?

Kuna sel alal on vähe võistlajaid, on meil, eesti ajaloolastel Ameerikas, teatud mõttes kergem. Kas keegi teine suudab seal näiteks eestikeelseid allikaid lugeda? Sellel ajal on ka halb külg — pole

Väga oluline on, et suudaksime oma rahvusteadustesse kaasa tõmmata ka mitte-eestlasi. Balti uuringute Edendamise Ühing (AABS) olemise eesmärgina just seda silmas pidanud. Seal on 20% leedulasi, 40% lätlasi, 20% eestlasi, ülejäänud on mittebaltlased.

Milline oleks sealtpoolt vaadatud hinnang N. Eesti ajalooteaduse tasemele?

Pilt on väga mitmekesine. On hästi tugevaid töid. Tõstaksin näiteks esile prof. Sullev Vahtre monograafia Eesti-maa demograafiast. See on täiesti standardteos, mis jääb igavesti eesti historiograafiasse. Aga ütleme üldteosed nagu kolmeköiteline Eesti ajalugu (1953—71) või väike Kahki-Siilivase ajalugu, need on üsna nõrgad. Siinseid asju saab kasutada allikakriitiliselt lugedes.

Mida peate aasta jooksul Torontos tehtust olulisemaks? Räägime asjadest väljaspool otsest õppetööd.

Korraldasin mitmeid loenguid ja sümposiume, ise pidasin EV Tartu Ülikooli 70. aastapäeval loengu TÜ saavutustest vabariigi ajal. Minu aastaloengu teemaks (27. jaanuaril 1990) oli «Intelligentsi osa eesti rahvuslikus liikumises».

Välisküalistest ninetagem Peeter Varest, kes rääkis ühiskonnateaduste olukorrast N. Liidus.

Lätlane Andrejs Tlakans pidas ettekande balti talupoegadest läinud sajandil.

Väga huvitavaks kujunes Micel Heltzeri (Israel) loeng. Ta kõneles nimelt kultuurautonoomiast EV-s. Uurimus põhines Israeli arhiivides olevail materjalidel.

Märtsikuus viibis Kanadas ajaloolane Toomas Karjahärm. Ta pidas eesti keeles loengu ajaloo valgetest laikudest ning inglise keeles loengu viimase aja historiograafiast. Sanuti esines ta prof. Toivo Miljani

«kodu-ülikoolis» Waterloos. Märtsi lõpul korraldas Eesti õppetool koos Venemaa ja Ida-Euroopa uuringute kesksuga Baltikumi keskkonna-probleemide sümposiumi, kus osalesid Juris Dreifelds, Valdas Adamkus, Robert E. Johanson, Henry Regier, Reiner Jaaksoo, Mare Taagepera jt.

Oluliseks tööks pean raamatukogu fondide komplekteerimist eestikeelse kirjandusega. Sügisel viibis Torontos Maret Klaus TA raamatukogust, kes pidas ühtlasi ka ettekande eesti raamatu saatusest. TA-ga on käima läinud korralik vahetus, meie jaoks on eriti tähtis teatmekirjanduse osa.

Keda nimetaksite oma õpilastest?

Mu aspirandiks on Andres Kasekamp, kel on valmimas magistrikirjand kolmekümendaist aastaist EV-s.

Huvitava kirjatöö tegi eestlanna Anne Pedel, kes võrdles iseseisvuse saavutamist 1918 ning võimalusi selleks praegu.

Mis saab edasi?

Kohtusin Tartus näiteks rektor Kärneriga, kellega oli juttu võimalikest üliõpilaste, õppejõudude, aspirantide vahetusest Tartu ning Toronto vahel.

Aga esimene asi, mis edasi saab, on see, et eesti õppetoolile valib Toronto ülikooli komisjon (eestlaste esindajana kuulub sinna prof. Olev Träss) alalise lektori. Oma kandidatuuri on esitanud neli mainekat teadlast: Toivo Miljan, Tõnu Parming, Toivo Raun, Hain Rebas.

Edu kõigile!

TIIT PRUULI

P.S. Tartusse jõudnud kontrollimata teadatel valiti Toronto ülikooli eesti õppetooli alaliseks lektoriks professor Toivo Ülo Raun.